

ПРОБЛЕМИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА КОРПОРАТИВНИХ ПРАВ

УДК 347.78:792.8:004.7

DOI <https://doi.org/10.32782/chc.v055.2024.15>

Бакутін Артем Олегович,

аспірант кафедри права інтелектуальної власності і патентної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

ORCID ID: 0009-0004-6857-6222

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ХОРЕОГРАФІЧНИЙ ТВІР» ТА ЙОГО РОЗМЕЖУВАННЯ З ІНШИМИ ТВОРАМИ У КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В ЦИФРОВУ ДОБУ

Актуальність дослідження. Існуюче законодавство часто не встигає за розвитком технологій та нових форм мистецтва, що призводить до правової невизначеності. Так, стало поширеним використання хореографічних творів в цифровому середовищі без можливості запобігання несанкціонованого використання та ефективного захисту авторського права на них.

Як відомо, коригувати, видозмінювати, частково використовувати твір суб'єкта авторського права у сценічному мистецтві без згоди автора заборонено. Сенсом авторського права є сприяння розвитку творчої та культурної спадщини суспільства. Так, виникає необхідність переосмислення традиційного розуміння захисту авторського права у контексті хореографії для його адаптації до нових творчих реалій. Тому, в цьому контексті потребують уточнення поняття «хореографічний твір», «момент оприлюднення хореографічного твору» та виокремлення основних ознак хореографічного твору.

Метою статті є: визначення поняття «хореографічний твір», встановлення, чим хореографія відрізняється від інших видів мистецтва в контексті захисту авторського права, а також виокремлення основних ознак хореографічного твору.

Стан наукової розробленості проблеми. Зі стрімким розвитком штучного інтелекту та цифровізації, проблеми визначення поняття та правової природи хореографічних творів все частіше привертають увагу науковців-правників. Насам-

перед це стосується питань правової природи метавсесвіту, штучного інтелекту і ті проблеми, що виникають з їх правовим регулюванням. Дослідженням зазначених питань займаються такі науковці, як О. В. Костенко [1], О. А. Баранов [2], В. Г. Пилипчук та О. С. Гиляк [3], Д. Прилипко [4], Ю. М. Капіца [5], К. О. Зеров [6], О. М. Тараненко [7] тощо. Також проблеми прав інтелектуальної власності, що виникають у цифрову добу досліджували О. І. Харитонова і Є. О. Харитонов [8; 9; 10; 11; 12], Г. О. Ульянова [13], Г. М. Грабовська, Л. Г. Космін та ін. Однак, навіть побіжне ознайомлення з наявними науковими працями свідчить про нестачу досліджень у цій сфері, особливо стосовно такого об'єкта інтелектуальної власності, як хореографічний твір.

Основний зміст. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності. Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом відповідно ст. 54 Конституції України [14]. Національне законодавство у п. 4 ст. 11. ЗУ «Про авторське право і суміжні права» визначає, що автор має право вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору,

у тому числі супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора [15]. Відповідно п. 1 ч. 1 ст. 433 Цивільного кодексу України, об'єктами авторського права є твори, серед яких, зокрема, драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, **хореографічні**, інші сценічні твори [16].

Звертаючись до аналізу хореографічного твору, зазначимо, що в його основі лежить танець. Танець – вид мистецтва, у якому художній образ створюється пластичними та ритмічними рухами людського тіла [17]. Хореографія – (від гр. choreia – хоровод, танець і grapho – пишу) – загальна назва мистецтва танцю; створення танців і танцювальних вистав – балетів; запис рухів та малюнку танцю за допомогою системи умовних знаків [18]. Відповідно ст. 1 ЗУ «Про авторське право і суміжні права», твір – «оригінальне інтелектуальне творіння автора (співавторів) у сфері науки, літератури, мистецтва тощо, виражене в об'єктивній формі» [19]. У доповнення до запропонованого законодавцем визначення, на думку автора, твір – це результат інтелектуальної та творчої діяльності людини, який має на меті діалог з аудиторією, викликаючи емоції, провокуючи роздуми, формуючи культурний простір та отримання естетичного задоволення.

На думку дослідників, танець є мовчазним партнером музики і бере участь у «розподілі праці»: коли музика представляє стилізовану версію людської свідомості в дії, танець представляє стилізовану версію людського тіла в дії. Завданням танцю є не проєкція одиничних миттєвих емоцій, не пантомімічна версія радості, смутку, страху тощо, а глибоке питання: проєкція метафізичних оціночних суджень, стилізація рухів людини під безперервну силу фундаментального емоційного стану, і таким чином, використання людського тіла для вираження його сенсу життя. Створення послідовно стилізованої, метафізично виразної системи [рухів людського тіла] є настільки рідкісним досягненням, що існує дуже мало відмінних форм танцю, які можна вважати мистецтвом [20]. На думку О. І. Харитонової, твір є явищем не природним, а культурним, у його основі лежить духовне, творче підґрунтя, умовою сприйняття якого є певне матеріальне втілення, спосіб існування у системі матеріальних знаків [21].

Таким чином, постає необхідність визначення **у контексті хореографічного твору межі між твором, результатом творчої праці людини і тим, що твором не є**. Хоча, мистецтво танцю існує стільки, скільки існує людина розумна, прак-

тика нотування танців за допомогою символів почалася лише у XVII–XVIII ст., коли балет перетворився на складний вид мистецтва у Франції. Так, хореограф-постановник тривалого балету понад годину мав вручну замальовувати свою роботу в нотації [22]. Цікаво, що незадовго до цього періоду був прийнятий Статут королеви Анни, який став одним з перших в історії законів, що визначав і захищав авторські права. Прийнятий у 1710 році, він переважно захищав друковані матеріали: книги, брошури, друковані п'єси, які призначені для постановки на сцені. Термін дії авторського права був визначений на 14 років з моменту першої публікації з можливістю продовження ще на 14 років за умови, що автор був живий. Проте, Статут **не охоплював захист** прав на музичні, художні, архітектурні, **хореографічні твори** тощо. Попри обмеженість сфери застосування, Статут королеви Анни став важливим кроком у розвитку інституту авторського права та заклав фундамент для подальшого розвитку законодавства про інтелектуальну власність, визначивши основні принципи захисту авторських прав.

Пізніше, у 1886 році була прийнята Бернська конвенція з охорони літературних і художніх творів, яка встановила правила, які залишаються актуальними й сьогодні. Як відомо, Україна теж є державою-учасницею Бернської конвенції, яку вона ратифікувала і імплементувала до свого законодавства. Так, був збільшений термін дії та захисту авторського права: період життя автора і 50 років після його смерті (в Україні – 70 років) [23]. Відповідно конвенційному розумінню «літературні і художні твори», хореографічні твори включені в це поняття, які підлягають захисту незалежно від факту оприлюднення, якщо були виражені в об'єктивній формі [24].

З розвитком хореографічного мистецтва, появою нових танцювальних жанрів та науково-технічного прогресу, практика нотування концептуально не змінилася. Проте, проблема сучасного нотування танців полягає в тому, що традиційні системи нотації, розроблені для класичного балету, сьогодні все важче адаптувати до динамічного та різноманітного світу сучасної хореографії, коли змінюється підхід до розуміння **хореографії та хореографічного твору**.

По-перше, сучасна хореографія охоплює широкий спектр стилів, від контемпорарі до хіп-хопу, брейкдансу та народних танців тощо. Кожен стиль має свою специфічну лексику рухів, яку складно передати за допомогою універсальної

вміти **відтворювати його у просторі** так, як його первісно задумав автор. Так, хореографічний твір складається з естетично та стилістично вибудованих **комбінацій рухів тіла**, що утворюють цілісну картину для зовнішнього сприйняття. При чому, саме динаміка руху у творі характеризує його як чотиривимірний, на відміну від інших, які є тривимірним або двовимірними внаслідок своєї постійної статичності (скульптура, фотографія, картина тощо).

Серед факультативних характеристик хореографічного твору є те, що для них зазвичай використовується музичний супровід. Проте, це необов'язково. Прикладами є жанри – тихий балет [27] і було [28], які характеризуються відсутністю музичного супроводу та звуків у творі як таких. Танцюристи покладаються виключно на свої рухи, експресію та просторові зв'язки, щоб передати зміст хореографічного твору. Іншим прикладом є концепція контактної імпровізації. Ця форма танцю підкреслює фізичний контакт та імпровізацію між партнерами. Танцюристи реагують на рухи, вагу та енергію один одного, створюючи унікальний і постійно мінливий досвід. Тому, хореографічний твір – це в першу чергу **вид візуального чотиривимірного твору**, оскільки він включає **динаміку** як четвертий вимір у доповненні до довжини, ширини та висоти. Хореографічний твір – це ніщо інше, як експресія тіла, виражена у просторі і часі. Хореографічний твір як явище завжди є динамічним, на відміну від інших творів, які є постійно статичними (наприклад, фотографія, художнє мистецтво тощо). В цьому контексті важливим залишається носій твору, який дозволяє твору бути зафіксованим, «прочитаним» і вираженим в об'єктивній формі. Так, традиційна фіксація хореографічних творів дозволяє зробити його фіксацію лише як двовимірного, тобто через фото- або відеофіксацію або письмове нотування, що ще більше унеможлиблює зрозуміле «читання» та відтворення твору. Для хореографічних творів на сьогодні не існує стандартизованого методу фіксації на матеріальний носій з метою ефективного захисту авторських прав. Носій, який не може однозначно і повноцінно передавати зміст твору, може викликати його спотворення і неможливість подальшого відтворення іншими суб'єктами.

Що ж тоді не є хореографічним твором? На думку автора, **імпровізація – це лише процес створення твору**. Імпровізація (італ. *itnprovvisazione*, від лат. *improvisus* – раптовий, несподіваний) – процес одночасного складання й виконання якогось твору [29]. Як правило,

імпровізація характеризується підсвідомою реакцією людини на зовнішні подразники (музика, емоції, звуки, ритм тощо). Імпровізація танцю та хореографічний твір – це два фундаментально різні підходи до танцювального мистецтва, хоча і мають спільну мету – вираження через рух. Хореографічний твір має свою логіку, певну структуру і послідовність етапів, а от імпровізація такої логіки не має. В той самий час, імпровізація не є хореографічним твором, але є об'єктом авторського права, якщо вона є оригінальною і є результатом творчості.

Специфіка хореографії полягає в тому, що думки, почуття або переживання людини можуть втілюватися у рухи невербально (з або без музичного, світлового та декоративного супроводу) у вигляді самостійного твору та як об'єкта авторських прав. Зовнішньо, глядачеві важко зрозуміти, чи він бачить результат імпровізації, чи тривалої роботи. В той же момент, імпровізація може мати ознаки оригінальності, і бути результатом спонтанної творчості. Імпровізація, як спонтанне вираження людиною своїх емоцій через творчі засоби, зокрема, через танець, викликає неоднозначне відношення щодо можливості захисту авторським правом результату цього процесу. Адже традиційно об'єктом авторського права вважається твір, який має матеріальне втілення і є результатом творчої діяльності. Тому, важливо проводити грань між імпровізацією та хореографічним твором.

Наступним проблемним питанням, що потребує свого вирішення, є коректне оприлюднення хореографічного твору. Якщо порівнювати хореографічний твір з будь-яким іншим об'єктом права інтелектуальної власності, можна побачити, що саме хореографічний твір є найскладнішим у контексті фіксації його на матеріальний носій та можливості його якісного відтворення іншими особами. Наприклад, музичні твори створює як мінімум одна фізична особа (автор), яка виражає їх у матеріальній формі, записуючи твір на нотний стан або цифровий носій, який дозволяє будь-якій іншій особі завжди без проблемно «читати», однозначно розуміти і якісно відтворювати цей твір за допомогою музичних інструментів незалежно від зовнішніх обставин. Літературні твори так само створюються за участі мінімум однієї фізичної особи (автора), які вона виражає матеріально на папері або у цифровому документі через мову, текст, речення, передає конкретний зміст, який можна однозначно читати і розуміти суб'єкту. Отже, коли музичний чи літе-

ратурний твір існують самі по собі незалежно від подальших дій автора або виконавця, і їх матеріальна модифікація призведе до зміни об'єкта в цілому, – хореографічні твори мають тенденцію бути модифікованими та неправильно відтвореними внаслідок некоректної передачі твору від автора на носій, та з носія до суб'єкта.

На нашу думку, оскільки одна особа може виступати одночасно і автором, і виконавцем, і носієм, і що найцікавіше, *інструментом* хореографічного твору – порівняння його з іншим хореографічним твором і виявлення порушення авторського права можливі лише за наявності **зрозумілої фіксації хореографічного твору на матеріальний носій з повним охопленням візуальної частини твору у 360 градусів.**

Що вважається моментом оприлюднення хореографічного твору? Знову ж таки, головне питання полягає у тому, яку роль виконує носій. Такі носії інформації, як нотний стан, книга, полотно, компакт-диск, метадані тощо, можуть виступати доказом моменту їх першого оприлюднення. І якщо інші твори мають властивий саме їм носій, то щодо хореографічного твору розв'язання цього питання не є однозначним.

Момент оприлюднення хореографічного твору – це той «вирішальний момент», коли твір стає доступним для широкого кола осіб, і з якого стає можливою реалізація авторського права та починається відлік терміну дії авторського права. Підхід щодо визначення моменту оприлюднення хореографічного твору може відрізнятися в різних юрисдикціях, однак, можна знайти спільні для них характеристики:

– Хореографічний твір демонструється **вперше** перед широкою аудиторією, наприклад, на сцені театру, на концерті або фестивалі;

– Хореографічний твір фіксується на носіях інформації і робиться доступним для широкого кола осіб (через Інтернет, телебачення тощо). Хоча, як зазначалося вище, на думку автора статті, цей метод не може передати повноту хореографічного твору.

Отже, якщо хореографічний твір виконується автором вперше, але в цей момент він виконується без свідків і без фіксації на жоден матеріальний носій, формально, його можна вважати моментом першого оприлюднення, але довести це буде практично неможливо.

Звичайно, фото або відеофіксація є найпопулярнішими методами фіксації, але залежно від

складності твору, кількості його акторів та комерційної цінності, було б доречно застосовувати цифрові датчики для автоматичної трансформації людських рухів на цифровий носій. Вони пропонують точний і об'єктивний спосіб запису та вивчення руху, надаючи цінну інформацію для кола хореографів.

Отже, моментом оприлюднення хореографічного твору може бути його реальна демонстрація як мінімум одному суб'єкту (фізичній особі), і в цей момент не обов'язкова фіксація твору на жоден носій інформації; або ж публічна демонстрація і одночасний запис хореографічного твору на матеріальний носій через Інтернет, телебачення, соціальні мережі тощо, де автор зазначає своє авторське право на твір знаком «©» безпосередньо на відео за допомогою водяного знака, в описі до нього, в титрах тощо.

Висновки. Хореографічний твір – це вид візуального чотирирівимірного твору, в якому об'єкт може виступати одночасно автором, виконавцем, носієм, і інструментом; створений як мінімум однією фізичною особою у процесі творчої та інтелектуальної діяльності; виражений в об'єктивній формі; який реалізується динамікою (фізичною активністю людини) в просторі, та який може бути відтворений іншими суб'єктами в оригінальному вигляді так, як його створив автор.

Момент оприлюднення хореографічного твору залежить від того, чи наявний суб'єкт, який здатен розуміти і відтворювати твір. У разі відсутності публічного оприлюднення, актуальним залишається фіксація твору, яких, на думку автора, існує два види з різним ступенем передачі змісту. Перший – звичайна фото- або відеофіксація, яка є найбільш вживаним методом у сучасних хореографів, але яка не відображає повноти твору. Другий – використання датчиків руху, які повністю охоплюють простір у 360° та автоматично трансформують мову тіла в закодований об'єкт авторського права на електронний носій, що, на думку автора статті, має сенс в приватних випадках для захисту радше комерційних інтересів хореографа.

Так, при виокремленні поняття «хореографічний твір» та його основних ознак від інших творів, стає зрозумілим підхід до захисту хореографічного твору від несанкціонованого використання та можливості належної реалізації авторського права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Костенко О.В. Електронна юрисдикція, метавесвіт, штучний інтелект, цифрова особистість, цифровий аватар, нейронні мережі: теорія, практика, перспективи. *Наукові інновації та передові технології. Серія «Державне управління», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»*. 2022. № 2 (4). С. 54–78.
2. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання. *ІТ-право: проблеми та перспективи розвитку в Україні: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.)*. Львів: Львівська політехніка, 2017. С. 18–42.
3. Пилипчук В.Г., Баранов О.А., Гиляка О.С. Проблема правового регулювання у сфері штучного інтелекту в контексті розвитку законодавства Європейського Союзу. *Вісник Національної академії правових наук України*. Том 29, № 2. 2022. С. 35–62.
4. Прилипко Д. Штучний інтелект та авторське право. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 2. С. 15–22.
5. Капіца Ю.М. Тексти, музика, зображення, що створюються штучним інтелектом: до визначення моделі правової охорони. *Інформація і право*. 2021. № 1(36). С. 45–54.
6. Зеров К.О. Огляд теоретичних підходів щодо правової охорони об'єктів, згенерованих системами штучного інтелекту у сфері авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2021. № 6. С. 25–37.
7. Тараненко О.М. Правове регулювання об'єктів інтелектуальної власності, створених штучним інтелектом: порівняльний аналіз зарубіжного та українського законодавства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 5. С. 184–187.
8. Харитонов О.І. Мережа Інтернет як інформаційне підґрунтя інтеграційних процесів в галузі права. *«Право та інтеграція: глобальний, регіональний, національний вимір»: Робочі матеріали Всеукраїнської наукової веб-конференції 21 квітня 2016 року*. м. Одеса. Електронне наукове видання. – С. 5–7.
9. Харитонов Є.О., Харитонов О.І. *Інформаційні технології та авторське право*;
10. Харитонов Є.О., Харитонов О.І. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 10. С. 119–127.
11. Харитонов О.І. *Інформаційні технології та авторські права: сучасні виклики. Часопис цивілістики: науково-практичний журнал*. 2017. № 26. С. 11–16.
12. Харитонов Є.О., Харитонов О.І. *Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: монографія* / [Харитонов О.І., Давидова І.В., Некіт К.Г. та ін.]. Одеса, 2018. 246 с.
13. Харитонов О., Ульянова Г. Неправомірне використання об'єктів права інтелектуальної власності в мережі Інтернет. *Юридичний вісник*. 2016. № 4. С. 55–64.
14. Конституція України – Розділ II. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ii> (дата звернення: 30.09.2024).
15. Про авторське право і суміжні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 01.10.2024).
16. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 24.12.2024).
17. ТАНЕЦЬ – тлумачення, орфографія, новий правопис онлайн. СЛОВНИК – тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=танець> (дата звернення: 03.10.2024).
18. Хореографія – Словник-довідник музичних термінів. Slovnuk.me. URL: https://slovnuk.me/dict/music_terms/хореографія (дата звернення: 25.09.2024).
19. Про авторське право і суміжні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 03.10.2024).
20. Rand A. *The Romantic Manifesto*. Mass Market Paperback, 1969. 160 с. URL: <http://aynrandlexicon.com/lexicon/dance.html>.
21. Харитонов О. І. Літературні та наукові твори як об'єкти авторських прав. *Часопис цивілістики*. 2016. (21). 100–104.
22. Definition of CHOREOGRAPHY. Merriam-Webster: America's Most Trusted Dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/choreography> (дата звернення: 25.09.2024).
23. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text (дата звернення: 03.10.2024).
24. Про авторське право і суміжні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 24.09.2024).
25. Стаття 433. Об'єкти авторського права | Коментар. Мего-Інфо – Юридичний портал України №1, Коментар ЦПК, КПК, КУпАП, ККУ, ЦК. URL: <http://mego.info/матеріал/стаття-433-обекти-авторського-права> (дата звернення: 09.09.2024).
26. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: підруч. для студ. вищих навч. закладів / О.П. Орлюк, Г.О. Андрощук, О.Б. Бутнік-Сіверський та ін.; за ред. О.П. Орлюк, О.Д. Святоцького. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. С. 119.
27. cooldanceman. 寂之舞 silent ballet – 5, 2010. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=CPj9Pmv2Y38> (дата звернення: 24.09.2024).
28. BBC World Service. Fighting rhythm with butoh – deeply human, BBC world service, 2022. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=RQcn55T-jNE> (дата звернення: 24.09.2024).
29. Імпровізація – Українська літературна енциклопедія. Slovnuk.me. URL: https://slovnuk.me/amp/dict/literary_encyclopedia/імпровізація (дата звернення: 07.10.2024).

Бакутін Артем Олегович

Визначення поняття «хореографічний твір» та його розмежування з іншими творами у контексті реалізації авторського права в цифрову добу

У статті здійснено комплексний аналіз поняття «хореографічний твір», його особливостей та правового статусу в умовах цифрової доби. Автор акцентує на проблемах, пов'язаних із визначенням, фіксацією та захистом

